

»Hammurapi iz Qurde«. (H. Klengel, 73 ss). Obe imeni kažeta, da je bilo ime Hammurapi takrat zelo razširjeno.

Gospodarski zgodovinar bo pozdravil geslo »trgovina« (76—90), ki ga je po posameznih obdobjih za Mezopotamijo obdelal nizozemski asiriolog W. F. Leemans. Geslo o trgovini se lepo nadaljuje z geslom o »trgovinskih kolonijah« asirskih trgovcev v Kanišu (danes Kültepe) v Karpadociji v Mali Aziji. Geslo je obdelal dunajski asiriolog Hans Hirsch (90—97).

Raznovrstna in bogata vsebina Realnega leksikona za asiriologijo živo priča o velikem napredku asiriologije, različnost narodnosti mnogoštevilnih sodelavcev pa o naglem naraščanju vrst mladih asiriologov.

V. Korošec

Ida Bognár-Kutzián: *The Early Copper Age Tiszapolgár Culture in the Carpathian Basin*, Archaeologica Hungarica, S. N. 48, Budapest 1972, 253 strani, 36 slikovnih prilog v tekstu, 74 tabel in zemljevid razprostranjenosti.

Raziskovanja prazgodovine v karpatski kotlini in sploh v jugovzhodni Evropi so v zadnjem desetletju zelo napredovala. Tako je tudi današnje poznavanje bakrene dobe v fazi, ko so nam že znani glavni obrisi razvoja tega obdobja. S tem je dana baza za detajlnejše proučevanje. Avtorica obravnava v pričujočem delu začetke bakrene dobe ob zgornjem Potisju, ki sodi kulturno in časovno v Tiszapolgár kulturno skupino. V tem času so se ljudje začeli seznanjati z osnovnimi metalurškimi procesi. Z uvajanjem metalurgije je postala karpatska kotlina eden najzgodnejših centrov za predelavo kovin in izvozno področje za vso jugovzhodno Evropo.

Knjiga je razdeljena v sedem poglavij. V prvem poglavju daje avtorica najprej pregled najdišč in najdb Tiszapolgár kulture na Madžarskem ter v njeni nepo-

sredni soseščini. Tu obravnava vsa dostopna najdišča in slučajne najdbe iz karpatske kotline do leta 1966. Izpuščeno je le največje in najpomembnejše, epinimno najdišče te kulture. Tiszapolgár-Basatanya, ker je obdelano v posebni monografski razpravi (prim.: Ida Bognár-Kutzián, *The Copper Age Cemetery of Tiszapolgár-Basatanya*, Arch. Hung., vol. 42, Budapest 1963). Kutzianova se zaveda, da dá lahko odgovor na taka vprašanja, kot so npr. struktura naselja, kontinuiteta naselbine, zaporedje pokopov, njihova kronologija itd. le sistematično izkopano najdišče, vendar pa meni, da so za prikaz razprostranjenosti kulture pomembne tudi slučajne najdbe. Najdišča so razvrščena po abecednem redu. Debrecen - Nyulas, Deszk, Kiskvárd, Tiszaug sodijo med največja najdišča te eneolitike kulture. Poznavanje najdišč in problematika jugoslovanskega prostora je glede na današnje stanje raziskovanja zgodnje bakrene dobe (avtorica striktno uporablja ta naziv, nikoli eneolitik) pri nas, zelo pomanjkljivo (opravičuje jo le to, da je bilo gradivo že zbrano več kot pred sedmimi leti).

V drugem poglavju je podana tipologija materiala, in sicer keramike, kamnitega in bakrenega materiala (sekire) in zlatih obeskov. Tipologija keramičnih oblik je v glavnem povzeta iz monografije o Tiszapolgár-Basatanyi. Dodanih je le nekaj novih keramičnih oblik. Tako je doslej znanih v Tiszapolgár kulturi 16 različnih tipov posodja. Prevladujejo bikonične posode, značilne so tudi posode z votlo ali križno nogo. Keramika je iz fino žgane gline, njena barva je odvisna od intenzivnosti žganja gline.

V tretjem poglavju Kutzianova obravnava pokope. V bakreni dobi so, v nasprotju z neolitikom, nekropole ločene od naselbin. V Tiszapolgár kulturi so grobišča na dvignjenih mestih, medtem ko naselbine te kulture leže neposredno ob vodi. Ob redkih žganih pokopih prevla-

dujejo skeletni pokopi. Avtorica našteva najdišča s pokopi po posameznih kulturnih skupinah. V grobovih vseh kulturnih skupin Tiszapolgár kulture so običajni številni pridatki, največ je keramičnih. Poleg nekropol izven naselij naletimo v tej kulturi tudi včasih na pokope v sami naselbini. Eno značilnih opažanj pri pokopih je pohabljenost posameznikov, ostaja pa vprašanje ali je pohabljenost nastala zaradi bolezni ali pa je namen-ska (po smrti).

V četrtem poglavju govori Kutizanova o življenjskih pogojih prebivalstva, ekonomiki, organizacijskih sposobnostih prebivalstva in arhitektonski strukturi naselbin. Naravni milje — naselbine ob rekah, na območju, ki je bilo često poplavljen, ali pa ob izvorih raznih surovin — je narekoval specifično ekonomiko in gradnjo naselbin za vsako področje.

V petem poglavju daje avtorica analizo štirih skupin Tiszapolgár kulture: Basatanya, Lucska, Tiszaug in Deszk skupine. Njihov obstoj je avtorica dognala že prej. Skušala je označiti njihove karakteristične poteze, območje razprostranjenosti, odnose med njimi in do sosednjih kulturnih skupin, njihov izvor in jih kronološko opredeliti.

V šestem poglavju je govora o kronologiji, relativni in absolutni. Relativna kronologija Tiszapolgár kulture sloni na avtoričinih prejšnjih dognanjih. Zgodnji in srednji eneolitik je razdelila v dve fazi in skušala definirati fazo prehoda iz poznega neolitika v bakreno dobo. V tem poglavju ocenjuje tudi kronološko vrednost kovine — bakra in zlata. Relativna kronologija Tiszapolgár kulturne skupine je sinhronizirala z ostalimi kulturnimi skupinami v jugovzhodni Evropi (v sami karpatski kotlini z Lengyel, Bodrogkeresztúr in Ludanice-Lažnany skupino), izven nje v Gumelnito B₁ (III a), in Cucuteni A B in Badensko kulturo. Pri absolutni dataciji se je naslo-

nila na radiokarbonske analize žita in oglja iz vseh obdobij bakrene dobe z madžarskih najdišč. Po tej kronologiji traja zgodnja bakrena doba od 3300 do 3100, srednja od 3100 do 2700 in pozna bakrena doba od 2700 do 2300 pr. n. št.

Dolgoletna prizadevna raziskovanja poznega neolitika in eneolitika sta privedla avtorico do možnosti, da je ugotovila posamezne faze razvoja in izvora te bakrenodobne kulture. Na območju Tiszapolgár kulture so bile pred njo tri eneolitske kulturne skupine: Herpály, Csörszhalom in Gorzsa, ki so s svojimi komponentami dale osnovo za razvoj Tiszapolgár kulture. Organizacijske sposobnosti prebivalstva so dale možnost, da so mogli izkoriščati naravna surovinska bogastva, ustvarjati pogoje za predelavo, prevoz in trgovanje. Proces integracije je prebivalstvo Tiszapolgár kulture usposobil, da so razvili enotno, močno kulturo, ki je prvič v prazgodovini združila prebivalce manjših skupin in omogočila relativen mir in blagostanje na veliki planoti Karpatske kotline.

Ob koncu knjige je dodana bibliografija (zbrana do leta 1965), seznam najdišč, indeks najvažnejših pojmov in slikovno gradivo (74 tabel gradiva v fotografiji) ter zemljevid razprostranjenosti te kulture z njenimi štirimi skupinami.

I. Sivec-Rajterič

Ludwig Pauli, *Studien zur Golasceca - Kultur*, Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts. Römische Abteilung 19, Ergänzungsheft, Heidelberg 1971, 167 strani teksta s 44 slikami in kartami med tekstem ter 43 tabelami.

V zadnjem času zelo aktualizirana Golasecca kultura je zaradi svoje lege med italjsko-sredozemskim svetom in srednjo Evropo ter povezav in vplivov med le-timi pritegnila k proučevanju